

Asia: VN/36649/2023

Hallituksen esitys rikoslain 11 luvun muuttamiseksi (vakavien kansainvälisten rikosten kieltämisen kriminalisointi)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriölle

VN/36649/2023

Etelä-Suomen syyttäjäalueen lausunto hallituksen esityksestä rikoslain 11 luvun muuttamisesta

Etelä-Suomen syyttäjäaluetta on pyydetty lausumaan hallituksen esityksestä, jossa vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämistä on esitetty kriminalisoitavaksi. Säännösehdotuksen mukaan mainittuun rikokseen syyllistyisi se, joka julkisesti kieltää, puolustelee tai vakavasti vähättelee kansainvälisen tuomioistuimen lainvoimaisella ratkaisulla toteamaa joukkotuhontaa, ihmisyyttä vastaan kohdistuvaa rikosta, hyökkäysrikosta tai sotarikosta. Säännöksen soveltamisen edellytyksenä on, että teko on tehty kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevan säännöksen tarkoittamalla perusteella eli teon perusteena on oltava rotu, ihonväri, syntyperä, kansallinen tai etninen alkuperä, uskonto, vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen tai vammaisuus. Vielä säännöksen soveltaminen edellyttää, että teko on tehty tavalla, joka on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan sekä häiritsemään yleistä järjestystä.

Hallituksen esityksen mukaan säännös on tarkoitettu selkiyttämään oikeustilaa ja vastaamaan Euroopan unionin neuvoston rasmin ja muukalaisvihan torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin annetun puitepäätöksen (2008/913/YOS) vaatimuksia yksiselitteisesti. Toisaalta esityksessä tuodaan esiin, että voimassa olevaa rikoslain 11 luvun kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevia säännöksiä (10 § ja 11 §) on aiemmin sovellettu ehdotetun säännöksen tarkoittamiin tai ainakin sitä läheisesti muistuttaviin tilanteisiin.

Säännöksen toteuttaminen vastaavalla tavalla kuin Ruotsissa, eli lisäämällä ehdotettu kieltämissääntely nykyisen kansanryhmää vastaan kiihottamiseen toiseen kappaleeseen olisi myös ollut mahdollinen tapa säätää arvioinnin kohteena oleva menettely rangaistavaksi. Näin menetellen kyse olisi ollut vain kiihottamisen kansanryhmää vastaan toisesta tekotavasta. Etelä-Suomen syyttäjääalue tulkitseekin niin, että lainsäätäjä on tarkoituksellisesti halunnut säätää nyt arvioinnin kohteena olevan menettelyn erillisellä säännöksellä rangaistavaksi, jotta säännöksessä tarkoitettun menettelyn ei tarvitse olla osoitettu nimenomaan kansanryhmää kohtaan.

Koska sananvapaus on tärkeä perusoikeus demokraattisessa yhteiskunnassa, ei sitä tule rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä. Etelä-Suomen syyttäjääalue pitää hyvänä sitä, että säännös on rajoitettu koskemaan vain sellaisia kansainvälisiä rikoksia, jotka on ratkaistu kansainvälisen tuomioistuimen lopullisella päätöksellä. Säännöksen soveltamisala vaikuttaisi siten tältä osin muodostuvan varsin tarkkarajaiseksi, mitä on pidettävä hyvänä tulkintaongelmien välttämisen vuoksi.

Esityksen mukaan säännös koskee ainoastaan tekoja, joissa on niin sanottu rasistinen motiivi ja jotka ovat omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan. Mainitut rajaukset kaventavat säännöksen soveltamisalaa. Rasistisen motiivin edellyttämistä on pidettävä perusteltuna puitepäätöksen tarkoitus huomioiden. Väkivaltaan tai vihaan yllyttämistä koskeva ”on omiaan-edellytys” voinee aiheuttaa säännöksen soveltamistilanteissa tulkintaongelmia varsinkin silloin, kun väkivaltaan tai vihaan yllyttäminen ei tapahdu suoraan vaan niin sanotusti rivien välistä. Hallituksen esityksessä on tuotu esiin lainsäätäjän tarkoituksen olleen pitää säännöksen soveltamisala suppeana, mitä seikkaa yllä kuvatut edellytykset tukevat.

Edellä mainittujen rajausten lisäksi edellytetään myös, että teko on omiaan häiritsemään yleistä järjestystä. Hallituksen esityksen mukaan tällä tarkoitetaan, että teko on omiaan aiheuttamaan pahennusta, mielihäiriötä tai ärtymystä siinä määrin, että viranomaisien edellytetään puuttuvan niihin ja että teko on riittävän vakava. Suuri osa kiihottamista kansanryhmää vastaan tehtävistä rikoksista tapahtuu nykyään verkon välityksellä. On siten odotettavissa, että myös nyt kyseessä olevan uuden säännöksen soveltamisalaan kuuluvat teot tullaan tekemään suurelta osin verkossa. Tämä edellytys voinee aiheuttaa erityisesti tekijän tahallisuuden arvioinnin kannalta säännöksen soveltamistilanteissa vaikeuksia esimerkiksi silloin, kun verkossa julkaistu kieltoviesti saavuttaa hiljalleen suuremman yleisön. Etelä-Suomen syyttäjääalue pitää tarpeellisena, että lainsäätäjä toisi hallituksen esitykseen vielä esimerkkejä siitä, millaisissa olosuhteissa tehty teko on omiaan häiritsemään yleistä järjestystä, silloin kun teko on tehty verkossa julkaistavana kirjoituksena.

Hallituksen esityksen mukaan vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämisestä tuomittaisiin rangaistukseksi sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi. Kansanryhmää vastaan kiihottamisen rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Näin ollen lainsäätäjän on tulkittava tarkoittaneen, että uutta ehdotettavaa säännöstä on pidettävä vähemmän vakavana kuin kiihottamista kansanryhmää vastaan, vaikka kummankin säännöksen taustalla on sama puitepäätös. Tältä osin kiinnitämme huomiota myös siihen, että rangaistusasteikosta johtuen ehdotettu vakavan kansainvälisen rikoksen kieltäminen vanhenee kahdessa vuodessa. Esitutkinta, syyteharkinta ja

rikoksesta epäillyn haastaminen säännöksen tarkoittamissa tilanteissa on siten suoritettava kiireellisesti.

Etelä-Suomen syyttäjäalue on samaa mieltä esityksen kanssa siitä, että säännös tulee aiheuttamaan kouluttamistarvetta poliiseilla, syyttäjillä ja tuomareilla. Säännöksen soveltamisala on kuitenkin tarkoitettu varsin suppeaksi, eikä toisaalta nykytilanteessakaan kiihottamisia kansanryhmää vastaan käsitellä käräjäoikeuksissa kuin joitakin kymmeniä vuosittain. Näin ollen ei ole odotettavissa, että sääntely tulisi aiheuttamaan merkittäviä kuluja syyttäjäalueille.

Lehtonen Juulia
Syyttäjälaitos